

[Transcript] Naudio Dox / Stölden av kungens klocka del 5: En klocka som rättmätigen är vår

Du lyssnar på Stelden av Kungens Klocka, en serie av monopåmedia för Nådihjul.

Jag heter Marcus Morej Haldyn.

Jag stod också att han hade fått en igotro. Det var ju ingen som trodde honom i ett ögonblick.

Jag mackade honom så att jag ägade och kan bevisa det, och då är det inte så roligt.

Instead of talking to him, they sent the police to him.

Secure our interest in a watch, which is rightly ours.

Sista delen. En klocka som rättmätigen är vår.

Vi har varit i Syrisch och i Storbritannien.

Hört om ett mord, ett dödsbo och två antikhandlare,

som båda vid en eller annan tidpunkt i historien, varit ägare av Karl XII's oveddeliga klocka.

Men den här serien närmar sig sitt slut.

Och som man ofta gör i slutet, så ska vi gå tillbaka till början.

Och början är ju Barbara Bursell, chef eller egentligen överintendent på Livrust-kamaren.

Hon som fick det där telefonsamtalet från Mr. Morej i första avsnittet.

Jag satt här i det här rummet.

Det ringde på telefonen och jag svarade och då var det en man som presenterade sig som antikhandlare i London.

Och han sa, jag har någonting som du vill ha.

Och han nämnde en summa som han ville ha.

Jag hade ju inga pengar, museer, väldigt fattiga, särskilt om statliga.

Ja, men du har ju så mycket silver i dina samlingar. Jag kan tänka mig ett byte.

Det är nu dags att höra vad som hände efter det där första samtalet.

Hur gör man om man vill ha tillbaka en stulen klocka?

Barbara Bursell är absolut ingen byroll i den här berättelsen, tvärtom.

Utan henne skulle inget av det här komma fram i ljuset.

Hallå!

Vi träffar henne på Livruskammaren, som idag, precis som på 90-talet, ligger en av flyglarna på Stockholms slott.

Det är mer än tio år sedan Barbara gick i pension, men när vi rör oss in genom museets kontor är det tydligt att hon inte är bortglömd.

Hej!

Barbara pekar på en vägg, fylld av inramade porträttmålningar.

Men nu ska vi tillbaka till den mest dramatiska händelsen under hennes tid på Livruskammaren.

Tillbaka till 1998.

Här satt jag. Den där borden var inte där.

Jag hade ett väldigt vackert sånt här elipsformat bord med min stol här och några besöksstolar.

Då hade jag ganska nyligen blivit utsedd till överintendent och chef för Livruskammaren.

Jag kom från Nordiska museet och hade blivit utsedd när jag började 1 september 1997.

Den här händelsen, som vi ska prata om, drar igång på våren 1998.

Så det var ett av de första stora händelserna som dök upp.

För Barbara var telefonsamtalet från Mr. More bara början på det som skulle utvecklas till ett hårt spel om pengar, prestige

och framförallt Kaldentolftes klocka.

Den som hon inte ens visste existerade innan samtalet.

Men när hon förstod vilken klockare faktiskt handlade om en oersättlig symbol för den svenska stomarkstiden

så har hon såklart inget val. Hon måste få tillbaka den till Sverige.

Det började med att jag tog reda på vilken advokatfirma i Stockholm som skulle kunna hjälpa mig som hade Londonkontor och förstod sig på såna här saker.

Efter att ha rådfrågat bland annat svensk ambassaden i London så väljer Barbara att anlita advokat Hans Bagner

som är verksam i London och Stockholm.

Det var ju ovanligt och en spännande uppdrag på sitt sätt.

Han minns när han fick samtalet.

Jag fick ett telefonsamtal från Barbara Bruxell som på den tiden var chef för Libroskammaren och berättade hon då om vad det handlade om, nämligen den här klockan som hade varit försörjnad under väldigt lång tid

och som man nu hade fått spår på.

Han menar att ur ett juridiskt perspektiv inte finns några egentliga tveksamheter om att Libroskammaren är den riktiga ägaren av klockan.

Det finns ju bara en klocka som den här i hela världen och den är ju dessutom märkt med museets samlingsnummer,

fotodokumenterad och noggrant katalogiserad innan den försvann.

Men i telefonsamtalet hade mannen som vi kallar Mr. Moore såklart hävdad att klockan lagligen var hans.

Jag stod ju också att han hade fått den i god tro. Det var ju ingen som trodde honom i ett dörgomblick

och jag undrar om inte det hade blivit lite strängare lagstiftning eller om den kom sen.

I alla fall så kunde man utnyttja det där.

För juristerna gäller det nu att agera snabbt och smart.

Först måste man ta reda på all fakta och i bästa fall kan Libroskammaren få tillbaka klockan, sin egen klocka, gratis.

Men den möjligheten innebär också en strategisk risk.

Om Mr. Moore skulle få reda på att Barbara Bursell anlitat en advokatbyrå i ett försök att få tillbaka klockan,

så skulle han ju kunna göra sig av med den så fort som möjligt.

Alltså är det ingen som pratar med Mr. Moore i det här läget, men det är bråttom.

För även om den brittiska antikhandlaren inte vet vad som är på gång,

så verkar han ändå ha för avsikt att sälja klockan till den som är villig och betala.

Advokathans bagner och hans kollegor samlar information och får reda på det vi vet.

Att Mr. Moore köpt klockan av en sveitsisk handlare som i sin tur köpte en på en offentlig aktion.

Klockan hade såldts på en offentlig aktion i Schweiz och sveitsarna, till skillnad från praktiskt taget alla andra civiliserade länder, har utrymme för att man kan göra så kallade godtros förvärv av föremål

som säljs på aktion, vilket man inte kan göra i nästan något annat land.

Som vi har nämnt tidigare så är godtro en juridisk term,

som betyder att ägarna vid köpet inte har anledning att misstänka att föremålet varit stulet.

Alltså, tror eller förutsätter att den förrägaren skaffat sig i saken på laglig väg.

Och det är väl det man hävdar i det här fallet, att den första köparen var godtro

och då blir det även den andra och tredje köparen godtro.

Ontro är motsatsen, alltså när man kommer fram till att någon köpt något som de borde ha förstått var stulet.

Det är krångligt med juridik och när det gäller Karl XII-telsklocka så är det dessutom tre olika länder inblandade.

Schweiz, Storbritannien och Sverige.

Alltså det var ju då kanske känd även bland kriminella men också bland de som jobbade i branschen, som visste att ropa de mindre på en aktion så var det ett fullständigt förvärv som gav en skydd.

Men däremot om man hade varit i en annan land så hade man alltid kunnat befara att om man inte hade gjort verkliga ordentliga undersökningar

om ursprunget till föremålet så riskerar man ju att en vacker dag så kommer någon att säga att jag är ägare

och kan bevisa det och då är det inte så roligt.

Traditionellt sett har köpare och säljare i Schweiz kunna gömma sig bakom Aktionshusens integritetsskydd.

Ingen behöver ge sig till känna. I Schweiz är anonymitet en rättighet.

Landet hade fram till 2005 lagar som innebar att den som köpt något i god tro som sen visa sig var stulet satt säkert som ägare efter fem år.

Och god tro följde sig en med föremålet vid varje försäljning.

Det var helt enkelt tryggt att handla med antikviter i Schweiz.

Risken för att av misstag köpa något stulet och åka dit för det fanns knappt.

Och lika liten var risken för den som medvetet köpte och sålde stöldgotts på den svarta eller grå marknaden.

Martin Kines köp var när det gjordes 1996 ett lagligt god tro förvärv i Schweiz.

Mr. Moore ägande av klockan prövades aldrig domstol.

Men eftersom köpet genomfördes i Schweiz så gäller i normalfallet Schweiz lagar och köpet räknas som god tro förvärv i andra hand.

Sen dess har Schweiz lagar skrivit som.

Men 1998 kunde i alla fall Hans Bagner konstatera att man sannolikt skulle förlora en process om att upphäva god tro förvärvet.

Eftersom det skulle behöva göras i Kines hemland.

Vi hade kunnat ha framgångar med att gå vidare på den punkten.

För det var ändå ett aktionshus och det var en god utredningsman och allt det där.

Så att jag kan förstå att man då kan hävda att det är ett riktigt god tro förvärv.

Istället bestämmer sig Hans Bagner och livreskammaren för att gå en annan väg.

När de fått fram all fakta och insett att det skulle bli svårt att få tillbaka klockan gratis så blir nästa mål att få tillbaka den över huvud taget.

Och gärna så billigt som möjligt. En dyr rättegång vill man undvika.

Så Hans Bagner drar till med en sorts juridisk överraskningsmanöver.

Och han gör det genom att vända sig till det brittiska rättsväsendet.

Det är ju i England som Mr. Moore har sin verksamhet.

Första vi gjorde var faktiskt att vi slängde in papperna till domstolen och sa att det här är vad det handlar om och nu vill vi ha en freezing order på det här.

Och sen fick vi naturligtvis kontakt.

En freezing order innebär att en domstol beslutar att äga den av det föremål som tvisten gäller.

Inte ha rätt att sälja eller flytta föremålet under en viss period eller fram till stäs att parterna kommit överens.

Det svenska ordet är kvarstad och den får man utan att man behöver höra mot parter.

Orsaken till att den här typen av domar finns är så klart att saker har en tendens att försvinna när det blir konflikt om vem som faktiskt äger dem.

Det High Court of London bifaller i alla fall Hans Bagners begäran om frysning och det gör dem alltså utan att Mr. Moore vet om det.

Men det ska det snart bli ändring på.

Domstolbeslutet skickas med post samtidigt som advokaten och Barbara Burcell formulerar ett brev till den engelska antikhandlaren.

Du blir nu särskilt med ordning av High Court för att få dig avdelning med Batch.

Du får öppna att vi som regeringen hade ingen möjlighet än att ta bort det som vi har tagit för att säkra våra intressen i Batch.

Barbara Burcell läser ur en kopia av det fax som hon och Hans Bagners skickade till Mr. Moore.

Alltid är vi redo att ha diskussioner med dig för att få bort watchen för Royal Armoury.

Jag vill säga att du kontaktar Mr. Hans Bagners av Swedish Lawyer i London.

Så det fick han som överraskning först domen och sen det här.

Vi kan ändå tänka oss att förhandla.

Han blev väldigt upprörd över det kommer jag ihåg.

Det är klart då klockan på sätt vis värdelös för honom att man inte kunde sälja den vidare.

Nej men det är ju själva idén med det hela.

Det ska göras med alla konstens regler och det är klart att det upplevs som nästan som man är brottsling.

Det kan jag förstå att de blev upprörda och det var inte primärskiftet med det hela men det fick man bjuda på.

Du körde hårt mot hårt.

Det var det enda sättet att komma igång förhandling.

Med tanke på hur nervös Mr. Moore och framförallt hans son advokaten blev av att vi kom dit och försökte få svar 20 år efter den här händelsen.

Hur reagerar de då på slutet av 90-talet?

Han hade en byrå som var också väldigt aggressiv och hotfull.

En byrå som jag kände till vel och som jag kände för att vara ganska bestämda och duffat att göra med.

Balbro fortsätter.

Men som jag minns det var det här kvarstaden den var tidsbegränsad så då gällde du att hitta en del med honom inom tidsfristen.

Mr. Moore är inte alls villig att ge ifrån sig klockan gratis.

Brittens motdrag kommer i en form av en faktura på 105 000 pund.

Det är för sig en prisänkning på 45 000 pund jämfört med det första erbjudandet på telefon men ändå.

Alltså det gäller ju att i leget hålla god min och även om jag visste att det skulle kosta pengar så skulle det kosta mindre pengar antagligen.

För de var ett pris att slippa en process ur tidsutrikt och andra och säkerhetsmoment.

Man vet aldrig att det kan finnas utrummer för överraskningar som gör att de förlobrar en sådan process.

Och i brist på Mr. Moore's egna ord.

Han vill ju inte medverka i den här dokumentären.

Så får hans sveitsiske vän Martin Kinner berätta Brittens perspektiv på det som hände.

The Swedish asked the law firm and first they wanted it for free.

And he said forget it what you're talking about.

Then they said we give you 7 424 Swiss francs the price which it costed in the sale.

Philip Schöller är alltså actionshuset där Martin Kinner findade klockan från första början.

Livrust Kammaren vill alltså betala lika mycket som Kinner en gång köpte den för 6000 franc och lite kommission.

Men Mr. Moore hade ju betalat mer när han köpte den av Kinner.

And he said anyway I paid 120 000 Swiss francs you know.

And then he said okay we give you 120 000 Swiss francs.

No that's what I paid I want my asking price if you want it it's yours if not forget it.

Nu börjar allt gå snabbt.

Interpol kopplas in och i och med det bestämmer sig Brittisk polis för att gå in hos Mr. Moore och ta klockan i beslag.

And you're asking 1.8 million Swedish francs.

You knew that it's stolen.

Att få besök av polisen är såklart det sista Mr. Moore vill.

Och Martin Kinner hans kollega tycker att svenskarna gick över alla gränser.

Legal it was not theirs anymore.

But even if in Swedish law it was still theirs.

There's no reason why not to behave friendly and try to arrange something.

So he just stayed firm and he said I want my price.

I make a small discount and that's it or I sell it.

På livreskammaren börjar nu Barbara Burcell undersöka möjligheten att köpa tillbaka klockan.

Trots att museet saknar egna pengar.

Och det ger resultat.

Knut och Alice Wallenbergs stiftelse går in med 70 000 pund.

Det handlar om ungefär 910 000 kronor i dåtidens penningvärde.

Och det ändrar situationen.

I utbyte mot de pengarna får nu livreskammaren låna sin egen klocka

till en utställning om Karl XII och Peter XI som ska hållas samma höst.

Här kan vi ju påminna om att Mr. Moore alltså köpte klockan av Kinner

för motsvarande 600 000 kronor.

Så om man hade nöjt sig med de här 910 000 kronorna från Wallenbergs stiftelse

[Transcript] Naudio Dox / Stölden av kungens klocka del 5: En klocka som rättmätigen är vår

så hade han ju tjänat mer än en kvarts miljon kronor i den tidens penningvärde.
Men det är inte tillräckligt för Mr. Moore.
Införlånet skrivs ett omfattande kontrakt.
Självklart är det Mr. Moore's son som håller i pennen.
Och det är tuffa krav som ställs på museet.
Livreskammaren måste betala de resterande pengarna upp till summan 105 000 kronor innan den 7 januari 1999.
Annars ska klockan återlämnas till Mr. Moore och köpet återgå.
Livreskammaren måste även garantera att man inte ska nämna något alls om kvarstaden, alltså freezingorden.
Istället måste man utåt beskriva Mr. Moore som en generös donator.
I kontraktet är det till och med ordra grant formulerat hur museet får uttrycka sig om det som hänt.
The Royal Armoury would like to extend its gratitude to Mr. Moore of London for his generous donation and assistance in their position.
Dessutom statuerar kontraktet att var en klockan visas de närmaste tolv månaderna så måste det finnas med en skylt med texten.
This watch was purchased with generous donation of Mr. Moore of London.
Tillslut går Livreskammaren med på kraven.
I ett fax som hans bagner skickat till Barbara Bussell skriver han till hur besvärliga det är och den text som finns i avtalet skulle jag vilja föreslå att vi tar bort beloppet i första raden och även låter andra meningen i tredje stycket illtgå.
Det är viktigt att den engelska översättningen innehåller orden assistance and generous donation.
Alla är ju mindre besvärliga i den här legen men de var knepiga det var de faktiskt ändrade sig och ibland var det ganska hopplöst.
Men även om kontraktet är skrivet och klockan finns i Sverige så är saken inte klar för den hela summan är betald och när det närmar sig jul fattas fortfarande 35 000 pund.
I ett brev så vädjar Barbara Bussell till Mr. Moore och sänkar priset men får inget svar.
En vecka innan deadline så skickar hon ytterligare ett brev med samma fråga.
Den gången svarar Mr. Moore advokat genom att kontakta hans bagner med nya betalningskrav.
Nu vänder sig Barbara Bussell till allmänheten i hopp om att få in mer donationer.
Hon sätter in annonser i stora tidningar, blir intervjuad och så börjar pengarna komma in från olika håll.
Till sist har livreskammaren samlat ihop hela summan.
Klockan är permanent tillbaka på det museum som den stulits ifrån och antikhandlaren i London är 105 000 pund rikare.
Vi berättar för Barbara Bussell att vi träffat Mr. Moore men att han inte vill vara med i podden. Inte utmålas som en tjuv.
Det är klart, det är hans intresse.
Han är väl rädd att han ska hamna i dåligt rykte.
Antikhandel ska få nån stämpel på sig att man handlar med tjuvgotts eller något sånt.
Det kan man ju förstå. Jag skulle nog inte heller ställa upp kanske.

Ja, det är ju det här med prestigen.
Det är viktigt och inte framstår om någon som rör sig i gränslandet mellan den vita och den svarta marknaden för konst och antikiteter.
Mr. Moore visste att klockan han köpte av Kinner var stulen från livreskammaren.
Han visste också att Kinner köp på akkonen var lagligt i Sveitsch och att god tro gick vidare i andra hand.
Men även om köpet klassats som ett köp i god tro enligt Sveitsch lag så betyder det inte att man kan ringa det museum klockan stalsifrån och sälja tillbaka det till högsta möjliga pris.
Du kanske minns vad art recovery advokaten Chris Marinello sa.
Och säger Marinello ännu värre blir det om man gör så här.
Skulle det som Moore gjorde kunna klassas som ett fall av utpressning? Kanske. Så här säger Kinner.
Han hade en tillbrottkollektion.
Han var en väldigt stor utvecklare och owner i Kalifornien och han hade pengar för att spänna.
Han köpte mycket bra saker och han var intressant.
Jag vill sälja det till Sveitsch för de är riktigt bra.
Det fanns andra intressenter. Han hade till och med erbjudande om det.
Det var ju vad han sa till mig.
Men man visste ju inte så säkert.
Om det är sant som Barbara Burcello och Martin Kinner säger att Mr. Moore hade en annan kund på gång i USA eller att han åtminstone hotade med det så verkar det rimligt att det hela skulle kunna klassas som utpressning med dagens lagar.
Men det har som sagt aldrig prövats.
Och Livruskammaren drev inte fallet vidare till rätten.
De betalar.
Och i ett brev från Hans Bagner till Barbara Burcell skriver han så har vi kommit till slutet.
Karl XII. ligger nu i sin monter.
Men Livruskammaren gör den sista, liten motståndshandling.
Neranför den moderna monten fanns aldrig någon skylt som sa att det var en donation från mannen vi kallar Mr. Moore.
Vad en kontraktet sa.
Och på Livruskammaren finns klockan en.
Brevren ligger en uniform som kungen bar när han dog 1718.
Och monten är extremt svår att bryta sig in i.
Nu går vi och kollar på klockan tycker jag.
Nu känner jag mig riktigt sugen på att se den igen.
Jag har hållit den i min hand och har jag verkligen gjort.
Den är rätt stor.

En sån här vanlig rova som gubbarna hade på magen för.
Det har vi väl alla hållit i.
Men den är ju ganska stor och den är rund i form.
Men den är ju som ett känslan av ett stort ägg man håller.
Det är ju ganska tung.
Men även om Karl XII klockan är tillbaka
så finns det saker i den här historien vi inte vet.
Men det finns också saker som vi vet.
Vi vet att klockan hittade sig ett dödsbo
och sen dömd antiksjö som mördade sin fru och sen tog sitt eget liv.
Vi vet att polisen sen missade att identifiera
den helt uppenbart svenska 1700-talsklockan.
Vi vet att Aktionshusen kände stora summorkommission
på försäljningen av stöldgotset som hittades hos Peter Wipplinger.
Vi vet att Sveitsaren Martin Kiener kände 600 000 kronor
och att Mr. Moore i London kände 400 000 kronor på att äga klockan.
Men det finns också saker vi inte kan säga helt säkert.
Vem stal Karl XII till klockan, till exempel?
Var befanns i klockan mellan att en stals 1968
och att den dök upp nästan 20 år senare i Peter Wipplingers dödsbo?
Vi vet att åtminstone fem saker, stulna från svenska museer
inom loppet av 18 dagar i jul i 1968, hittades i hans lönerom.
Vi vet att det är en del saker som pekar på att det var Peter Wipplinger
som var direkt inblandad i stölderna.
Vi vet att Peter Wipplinger på 70-talet utvisades från Sverige
på grund av misstanken om konststöld
och att han till och med dömdes i Danmark för samma brott.
Vi kan inte med säkerhet säga att han passar in på signalementen
som samlades in 1968.
På de bilder vi har av Wipplinger stämmer hans ålder, hårfärg och längd
i alla fall delvis.
Men det är svårt att se om man hade en tydlig lipa mellan framtänderna
som ett av signalementen löd.
Men om det var han, vilka var det mer som var med i den lika
som både tidningar och polis skrev om?
Exakt hur har en kupp mot 15 svenska museer på 18 dagar
sommaren 1968 ihop med dödsbo i Syri.
Peter Wipplinger är kanske den enda som har svaret.
Du har lyssnat på stölden av Kungens Klocka,
en produktion för Nodio av monopolmedia.
Vi som gjort den här serien är Linda Carlson,
Emiliano Straus och ja, Markus Morej-Haldin.
Mixen gjordes av Kristoffer Krok.